

¹²³⁴⁵⁶⁷תפילה

אם לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה. והנה יש לעיין מה הדין כששכח להזכיר טל ומטר בברך עלינו ונזכר כשאוחז בברכת ולירושלים עירך וחזר לברך עלינו, וכשגמר ברכת השיבה שופטינו נזכר שלא היה צריך לחזור לברך עלינו אלא להמשיך עד שומע תפלה ולהזכיר שם טל ומטר, האם ימשיך להתפלל על הסדר כיון שכבר חזר לברך עלינו או שיפסיק ויחזור להיכן שהיה אוחז בתחילה לברכת ולירושלים עירך, ואז יש לעיין אם צריך להזכיר טל ומטר בשומע תפלה או לא.

ולבאורה לפי מה שנתבאר בתשובה הקודמת דאם חזר למקום שלא הי' צריך לחזור פוסק באמצע הברכה וחוזר למקום שעמד בה מקודם, גם בכאן יפסיק וידלג עד המקום שעמד בה מקודם, וכן ראיתי לחכ"א בס' שיח תפילה (עמ' תרט) שכתב כן, והביא גמי ממש"כ בכה"ח (סי' קי"ד סקל"ז) דאם גמר תפלתו ונזכר שטעה וחזר להתפלל ובעודו מתפלל נזכר הדין שאין צריך לחזור, תיכף שנזכר יפסיק באמצע ברכה, והוא מדברי השלמי ציבור (דף קכ"ב) ושע"ת (סק"ט) ועוד, ¹²³⁴⁵⁶⁷ראי' מדברי השע"ת (סי' קי"ז סק"ז) ושוב דחה וה"ה לכאן.

אמנם באמת יש לחלק טובא, דהרי חזינן דהזכרה בברכת ברך עלינו הוא דין לכתחילה והזכרה בברכת שומע תפלה הוא דין בדיעבד, דהיינו דכיון דבדיעבד יכול להזכיר בברכת שומע תפלה אז לא חייבוהו לחזור לברכת ברך עלינו, שהרי אם נזכר באמצע ברכת רצה שלא הזכיר טל ומטר חוזר לברכת ברך עלינו ולא אמרי' שיחזור לברכת שומע תפלה ויזכיר שם טל ומטר, אלא דכיון דממילא כבר צריך לחזור אמרי' לי' שיתקן באופן של לכתחילה דהיינו בברכת ברך עלינו ולא באופן של בדיעבד בברכת שומע תפלה. ולפי"ז בנידו"ד שכבר חזר לברכת ברך עלינו, יתכן דלא אמרי' לי' שידלג ויחזור למקום שעמד בה מקודם, כיון שעיקר דינא היא לחזור לברכת ברך עלינו, אלא ¹²³⁴⁵⁶⁷שלא תיקנו לחזור לברכת ברך עלינו כיון שישנו עצה להזכירו בברכת שומע תפלה, אבל אם חזר לברך עלינו אין סברא לומר שיצטרך לדלג, כן מסתברא, ולמעשה צ"ע. שו"ר בקובץ נזר התורה (קובץ יט עמ' רפו) שכתב שם חכ"א להסתפק בזה, ורצה להביא ¹²³⁴⁵⁶⁷ראי' מדברי השע"ת (סי' קי"ז סק"ז) ושוב דחה אותה בצדק ע"ש.

סימן עג

שו"ת בריני מעות בשאלת 'טל ומטר' (ד)

שאלה גמר ברכת שומע תפלה ונזכר שלא שאל טל ומטר, וחזר לברכת 'ברך עלינו', ושוב נזכר שהדין הוא שכל עוד שלא התחיל 'רצה' יכול עדיין לתקן ולשאול 'טל ומטר' בו במקום קודם רצה,

האם יכול עדיין לומר 'טל ומטר' ולהמשיך בברכת רצה, או שימשיך בברכת 'ברך עלינו'.

1234567

1234567

תשובה ימשיך בברכת 'ברך עלינו'.

בס' פניני תפילה (עמ' קנח) מביא ששאל את הגריש"א שליט"א בענין אחד שלאחר שגמר ברכת שומע תפלה נזכר שלא שאל טל ומטר, וחזר לברכת ברך עלינו, ושוב נזכר שהדין הוא שכל עוד שלא התחיל רצה יכול עדיין לתקן ולשאול טל ומטר בו במקום קודם רצה (שו"ע סי' קי"ז ס"ה), ועכשיו נסתפק מה יעשה, האם יכול עדיין לומר טל ומטר ולהמשיך רצה. והשיב הגריש"א דלאחר שהתחיל ברך עלינו נעקר כבר מברכת שמע קולינו וכבר אינו יכול לומר שם ותן טל ומטר, דכדי שיחשב כאילו הוא

עדיין בתוך הברכה צריך שלא יהיה הפסק, וא"כ כיון שכבר הפסיק לא יכול להזכיר יותר, והוסיף הגריש"א דכל הדין שנחשב כאילו הוא עדיין באמצע הברכה הוא מחודש, וא"כ הבו דלא לוסיף עלה ורק כשלא הפסיק יכול לתקן שם.

ומ"מ אין להוכיח מזה למה שנסתפקנו בשאלה הקודמת דהכא הוא דין מיוחד שיכול לאמרה תיכף אחר ברכת שמע קולנו וכיון שכבר הפסיק בברכת ברך עלינו כבר נעקר מסיום ברכת שומע תפילה וכמשנת"ב.

סימן עד

שו"ת בדיני טעות בשאלת 'טל ומטר' (ה)

שאלה מי ששכח לשאול טל ומטר בברכת השנים וגם בשומע תפלה ונזכר לאחר שכבר התחיל רצה, וחזר לברכת השנים, ושוב שכח לשאול בברכת השנים, ונזכר באמצע ברכת תקע בשופר, האם ימשיך תפלתו, או ידלג עד שומע תפלה, שהרי ממילא כבר אמר ברכות אלו.

תשובה ימשיך תפלתו כסדרה ולא ידלג, וכשיגיע לברכת שומע תפלה ישאל שם.

יש להסתפק במי ששכח טל ומטר לברכה והמשיך אדעתא להזכיר בשמע קולנו ושכח גם שם, וחזר לברך עלינו ושוב שכח, והוא עומד עתה באמצע תקע בשופר דהדין שיזכיר בשמע קולנו. והשאלה האם מותר לו לקפוץ ולדלג לשמע קולנו, שהרי את ברכות שמו"ע

אוצר תשובות

כבר אמר כדין בפעם הראשונה, ורק חסרה לו ההזכרה, ובשלמא כשחוזר לברך עלינו היינו שצריך לומר את ההזכרה במקומה העיקרי ומשם ואילך חייב להתפלל כהוגן, אבל כאן שכבר לא הזכיר בברך עלינו למה יש לו לומר את כל הברכות עד שמע קולנו.

ונשאלו בזה שלשה מגדולי הדור הגרשז"א ויבלחט"א הגריש"א והגרש"וו, וכולם פסקו שימשיך תפלתו כסדרה וישאל בשומע תפלה. ראה הליכות שלמה (פ"ח סכ"ב) שהשיב הגרשז"א "דמסתבר טפי דכיון שהצריכוהו לחזור לברך עלינו א"כ זהו סדר תפלתו, ולכן יתפלל על הסדר וישאל טו"מ בשומע תפלה." וכן השיב הגרי"ש אלישיב שליט"א (פניני תפילה פסקי הגריש"א בהל' תפילה עמ' קנ"ו) "צריך להמשיך כסדר עד שמע קולנו, שברכות שמו"ע צריכים סדר, וכיון שהדין היה שצריך לחזור לברך עלינו זה כאילו עדיין לא אמר כל הברכות שמברך עלינו ואילך, וצריך הכל להיות על הסדר."

וכן השיב הגר"ש וואזנער שליט"א (מובא בקובץ בית אהרן וישראל קכ"ג עמ' קס"ו) במה שנשאל מחכ"א דיתכן לומר מדיוק דברי הרא"ש (מובא בב"י סי' קי"ז) דבכה"ג שטעה שלשה טעיות יש לקנסו שלא יועיל לו לשאול בשומע תפלה אלא צריך לחזור לברך עלינו, דהנה יש לשאול על עיקר הדין שמי ששכח בברך עלינו יש לו תשלומים בשומע תפלה, ואם שכח גם שם צריך לחזור לברך עלינו, דממ"נ אם שומע תפלה זה מקום הראוי לתשלומי טל ומטר שיחזור לשומע תפלה ולמה חוזר לברך עלינו, ואם אינו ראוי איך

אוצר תשובות

בכלל אפשר להשלים שם. ותירץ ע"ז הרא"ש שמצאנו כעין זה באתה חוננתנו שמי ששכח בתפלה אינו חוזר, אלא סומך על הבדלה שבכוס, אבל אם טעה וטעם לפני הבדלה חוזר להתפלל, מפני שעשה ב' טעיות, ואומר הרא"ש שה"ה בטל ומטר, מי שטעה פעם אחת ולא אמר בברך עלינו לא קונסים אותו לחזור, אבל מי שטעה פעמיים שלא אמר טו"מ בברך עלינו וגם בשומע תפלה לא אמר, אותו קונסים שצריך לומר כמו עיקר הדין שהוא בברך עלינו ולכן חוזר לברך עלינו, ע"כ דברי הרא"ש, ולפי"ז בנדו"ד ששכח טו"מ בברך עלינו וגם בשומע תפלה ושוב שכח בברך עלינו, הרי עשה שלשה טעויות, ולכאור' ודאי שיש לנו לקונסו **שיצטרך** לומר כמו עיקר הדין דהיינו בברך עלינו.

וע"ז השיב הגר"ש וואזנר שקשה לחדש ברכות שלא נזכרו בפוסקים, ולכן למעשה ימשיך הלאה ויאמר בשומע תפלה.

ומ"מ אין לפשוט מכאן למה שנסתפקנו לעיל במי ששכח לשאול טל ומטר בברך עלינו, ונזכר כשאוחז בברכת ולירושלים עירך, וחוזר לברך עלינו, וכשגמר ברכת השיבה שופטינו נזכר שלא היה צריך לחזור לברך עלינו אלא להמשיך עד שומע תפלה ולהזכיר שם טל ומטר, האם ימשיך להתפלל על הסדר כיון שכבר חזר לברך עלינו או שיפסיק ויחזור להיכן שהיה אוחז בתחילה לברכת ולירושלים עירך, דהרי במקרה זה לא "ההלכה" חייבו לחזור דנימא שהוי כאילו עדיין לא אמר כל הברכות שמברך עלינו ואילך, אלא מחמת "טעותו" חזר לברך עלינו.